

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሂሩት መለስ

ታፈሰ ይርጋ

መድህን ኪርስ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ መንገዶች ባለሥልጣን ነገረ ፈጅ ሣሙኤል ክፍሉ

ተጠሪ፡- ከበደ ታደሰ ተወካይ ግዛው ከበደ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር። መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

መዝገቡ የቀረበው አመልካች የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልል የደቡብ ምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 01253 ግንቦት 9 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እና የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 25765 ህዳር 3 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ይታረምልኝ በማለት ታህሳስ 7 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ በመጠየቁ ነው። የክርክሩ መነሻ ተጠሪው ለከፍተኛው ፍርድ ቤት ከኦሮሚያ ብሔራዊ ክልል የማዕድንና ኢነርጅ ቢሮ በተሰጠኝ ፈቃድ መሰረት አስቆፍራ ያከማቸውን 10,850 /አስር ሺ ስምንት መቶ ሃምሳ/ ሜትር ኪዩብ በአስራ ዘጠኝ መኪና አስጭኖ የተጠቀመበት በመሆኑና ቦታውን በመያዝ የወደፊት ጥቅም ያስቀረብኝ ስለሆነ ብር 488,250 /አራት መቶ ሰማኒያ ስምንት ሺ ሁለት መቶ ሐምሳ ብር/ እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት በሥር ተከላሽ በሆነው የድራጋደስ የመንገድ ሥራ ድርጅት ያቀረበው ክስ ሲሆን አመልካቹ ወደ ክርክሩ የገባው ቦታው ከማናቸውም ሰው የይገባኛል ጥያቄ ነፃ ነው በማለት ያስረከበኝ የኢትዮጵያ መንገድ ባለስልጣን ስለሆነ ቦታውን አስመልክቶ ለተነሳው ክርክር በሶስተኛ

ወገን ተከላሽነት ጣልቃ እንዲገባ ተከላሹ በማመልከቱና ክስን ያየው ፍርድ ቤት ትእዛዝ በመስጠቱ ነው። አመልካች በሶስተኛው ወገን ተከላሽነት ቀርቦ ክርክር የተነሳበትን ቦታ ለተከላሹ ያስረከበው በአዋጅ በተሰጠው ስልጣንና ሐላፊነት መሆኑንና ከላሽም የመንግስት ሐብት ከሆነው መሬት ገረጋንቲ በማምረት የማገኘው የወደፊት ጥቅም ተቋርጦብኛል በማለት ለመክሰስ ህጋዊ መሰረት እንደሌለው ተከላሽ ወስዷል ለተባለው ገረጋንቲ በሐላፊነት ሊጠየቅ የማይችል መሆኑን በማንግሳት ተከራክሯል። ክርክሩን በመጀመሪያ ያየው የከፍተኛው ፍርድ ቤት ተከላሹ የከላሽን 10,400 /አስር ሺህ አራት መቶ/ ኪዩብ ሜትር ገረጋንቲ የተጠቀመ ለመሆኑ በማስረጃ ተረጋግጧል በማለት የመንገድ ስራ ድርጅቱና አመልካች የገረጋንቲው ጠቅላላ ዋጋ ብር 360,000 (ሦስት መቶ ስልሣ ሺ ብር) እንዲከፍሉ ወስኗል። አመልካች ይግባኝ አቅርበው የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የግራ ቀኝን ክርክር ከሰማ በኋላ የከፍተኛውን ፍርድ ቤት ውሳኔ በማሻሻል አመልካች ከመንገድ ሥራ ድርጅቱ ጋር በጋራ ለተጣራው ብር 150,000 /አንድ መቶ ሐምሳ ሺ ብር/ ይክፈሉ በማለት ወስኗል።

አመልካች ጉዳዩን አይቶ የመወሰን ስልጣን የፍርድ ቤቶች አይደለም። መሬቱንም ለመንገድ ስራ ድርጅቱ የሰጠው በአዋጅ ቁጥር 80/1989 ድንጋጌ መሰረት ሆኖ እያለና መሬት የመንግስት መሆኑ እየታወቀ በህገ መንግስቱ አንቀጽ 40 እና በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1460-1488 የተደነገጉት ድንጋጌዎች ታልፈው የተሰጠ ውሳኔ በመሆኑ በሰበር ሊታይ ይገባዋል የሚል አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን ተጠሪው በበኩሉ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን አይቶ የመወሰን ስልጣን አለው። የእኔ ክስ በገንዘቤና በድካሜ ያመረትኩትን 10,850 /አስር ሺህ ስምንት መቶ ሀምሳ/ ኪዩብ ገረጋንቲ የአመልካች ወኪል አላግባብ ወስዶ የተጠቀመበት በመሆኑ ዋጋውን ይክፈለኝ የሚል በመሆኑ በሰበር አቤቱታው አመልካች የጠቀሰው የህገ መንግስቱ ድንጋጌም ሆነ የፍታብሔር ህግ ድንጋጌች ከተያዘው ጭብጥ ጋር ግኑኝነት የላቸውም በማለት መልስ ሰጥቷል። አመልካች መሬቱን በሚመለከት ካልሆነ በቀር የመንገድ ሥራ ድርጅቱ

አላግባብ ወስዶ ጥቅም ላይ አውሎታል ለሚለው ገረጋንቲ ተጠያቂና ሐላፊ የምንሆንበት የህግ መሰረት የለም በማለት የመልስ መልስ አቅርቧል።

በከፍተኛው ፍርድ ቤት እና በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በኩል የተሰጠው ውሳኔና ግራ ቀኝ በሰበር ያቀረቡት ክርክር ይዘት ከላይ በአጭሩ የተገለፀ ሲሆን እኛም መዝገቡን መርምረናል። መዝገቡን እንደመረመረነው አመልካች የሶስተኛ ወገን ተከላሽነት ጣልቃ ገብ ሆኖ በተከራከረበት ጉዳይ ፍርድ ቤቱ ለወሰነው የገንዘብ መጠን በአንድነትና በነጠላ ሐላፊ ነው ተብሎ የተሰጠው ውሳኔ ህጋዊ መሰረት አለው ወይስ የለውም የሚለውን ጭብጥ ማየት አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል።

ከከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ ለመረዳት እንደሚቻለው ተጠሪው በመጀመሪያ ያቀረቡት ክስ ሁለት የክስ ምክንያቶች ያሉት ነው። የመጀመሪያው በሥር ተከላሽ የነበረው ድራጋዶስ የመንገድ ሥራ ድርጅት 10,850 /አስር ሺህ ስምንት መቶ ሃምሳ/ ኪዩብ ገራጋንቲ አምርቼ አስቀምጦ እያለ ከእኔ ፈቃድ ውጭ አላግባብ ስለተጠቀመበት ዋጋውን እንዲከፍለኝ የሚል ሲሆን ሁለተኛው ተከላሽ ስልጣን ካለው ከአሮሚያ የማዕድንና ኢነርጅ ቢሮ ፈቃድ አውጥቼ በእጄ አድርጌ ገረጋንቲ እያመረትኩ ከምጠቀምበት ስፍራ በመግባት የምርት ሥራዬን ስለስተጓጎለ ከቦታው አገኝ የነበረው የወደፊት ጥቅም ታስቦ ካሳ ሊከፍለኝ ይገባል የሚል ነው።

በሥር ተከላሽ የሆነው የድራጋዶስ የመንገድ ሥራ ድርጅት አመልካችን በሶስተኛ ወገን ተከላሽነት በክርክሩ ጣልቃ እንዲገቡ የጠየቀው ተጠሪው በሁለተኛ ደረጃ ላቀረበው ክስ ነው። የመንገድ ሥራ ድርጅቱ ቦታውን ገረጋንቲ እያመረትኩ እንድጠቀምበት ከማናቸውም ሰው የይገባኛል ጥያቄ ነፃ መሆኑን አረጋግጠው ያስረከቡኝ የወሊሶ ከተማ አስተዳደርና የኢትዮጵያ መንገዶች ባለስልጣን በመሆናቸው ከየቦታው አላግባብ በመግባት የወደፊት ገቢዬን አሳጥቶኛል የሚለውን የከላሽ ክስ አስመልክቶ እነዚህ አካላት በሶስተኛ ወገን ተከላሽነት እንዲጠሩ አመልክቷል። ከዚህ አንጻር ስንመለከተው አመልካቹ ለተከላሹ ቦታውን ያስረከበ መሆኑን አልካደም። አመልካች ቦታውን ለመንገድ

ሥራ ድርጅት ያስረከበው በአዋጅ ቁጥር 89/1989 መሰረት መሆኑን በመጥቀስ ተክራክሯል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ ያየው የከፍተኛው ፍርድ ቤት ተጠሪው በቦታው ላይ ገረጋንቲ እያመረትኩ አገኝ የነበረው የወደፊት ጥቅም ስለተቋረጠ ተከላሽ ካሳ ሊከፍለኝ ይገባል በማለት ያቀረበውን ጥያቄ በማለፍ ተጠሪው ተከላሽ አላግባብ ወስዶ ተጠቅሞቦታል ያለውንና በማስረጃ ተረጋግጧል ብሎ ፍርድ ቤቱ ያመነበትን 10,400 /አስር ሺ አራት መቶ/ ኪዩብ ሜትር ጠቅላላ ዋጋ እንዲከፍል ወስኗል። በመሆኑም የሶስተኛ ወገን ጣልቃገብ ተከላሽ ሐላፊነት የሚመነጨው ከተከላሹ ሐላፊነት በመሆኑና በዚህ ጉዳይ ተከላሽ አላግባብ ቦታውን በመያዝ የከላሽን የወደፊት ጥቅም በማስቀረትህ ካሳ ትከፍላለህ ተብሎ ያልተወሰነበት በመሆኑ አመልካች በሐላፊነት የሚጠየቅበት ህጋዊ መሰረት የለም።

ሁለተኛው የተጠሪው የክስ ምክንያት ድራጋዶስ የመንገድ ሥራ ድርጅት አላግባብ እኔ ያመረትኩትን ገረጋንቲ ተጠቅሟልና ዋጋውን ይክፈለኝ የሚለው ነው። በዚህ ጉዳይ በሥር ፍርድ ቤት ተከላሽ የሆነው የመንገድ ሥራ ድርጅት አመልካች በሶስተኛ ወገን ተከላሽነት ጣልቃ ገብ እንዲሆን ያልጠየቀ ከመሆኑም በላይ የመንገድ ሥራ ድርጅቱ እራሱን የቻለ የህግ ሰውነት ያለው ሥራውን በሚያከናውንበት ሰአት አላግባብ በሰው ሐብትና ንብረት ላይ ጉዳት ቢያደርስ ተጠያቂ የሚሆነው የመንገድ ሥራ ድርጅቱ እንጂ ኮንትራክት ሰጭ የሆነው አመልካች ባለመሆኑ የከፍተኛው ፍርድ ቤትም ሆነ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አመልካች ተከላሹ አላግባብ ለተጠቀመበት ገረጋንቲ በሶስተኛ ወገን ተከላሽነት ከተከላሹ ጋር የአንድነትና የነጠላ ሐላፊነት አለበት በማለት የሰጡት ውሳኔ የፍታብሔር ሥነ ሥርአት ሕግ ቁጥር 43 ንኡስ አንቀጽ 1 ጋር የሚጣጣም ሆኖ አላገኘውም።

የሥር ፍርድ ቤቶች በመጀመሪያ ተከላሽ የሆነው የመንገድ ሥራ ድርጅት አመልካቹ እንዲያስረዳለትና በሐላፊነት እንዲጠየቅለት ባልጠየቀበት ጉዳይ እንደዚሁም በተከላሽ በኩል ጥፋት እንኳን ቢኖር አመልካቹ በሶስተኛ ወገን ተከላሽነት ቀርቦ ለጥፋቱ ተጠያቂ የሚሆንበት ከህግ ወይም ከውል